

KOMENTÁŘ K ZÁKLADNÍM VÝSLEDKŮM SLDB 2011 ČESKÁ REPUBLIKA

Definitivní výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011 (SLDB 2011) jsou poprvé zpracovány podle místa obvyklého bydliště sčítaných osob. Při porovnávání s předchozími sčítáními je nutno mít na zřeteli, že údaje tedy nejsou plně srovnatelné.

Místo **obvyklého pobytu** je místo, kde osoba obvykle tráví období svého každodenního odpočinku (bez ohledu na dočasnou nepřítomnost z důvodu rekreace, návštěv, pracovních cest, pobytu ve zdravotnickém zařízení apod.) a kde je členem konkrétní domácnosti. Pro odvození místa obvyklého pobytu byla rozhodující adresa skutečného bydliště, kterou uvedly sčítané osoby na sčítacím formuláři; vyhodnocovány ale byly i další informace o faktickém bydlišti před rokem, údaje o místě trvalého pobytu (v případě cizinců přechodného pobytu, dlouhodobého pobytu, nebo povoleného pobytu azylanta) a místě sečení.

Výsledky několika předchozích sčítání (SLDB 1961 až 2001) byly zpracovány podle **místa trvalého pobytu**, tedy podle pobytu úředně hlášeného, a to bez ohledu na to, kde osoba skutečně bydlela nebo kde byla sečtena.

OBYVATELSTVO

K datu 26. 3. 2011 bylo sečteno 10 436 560 obyvatel s obvyklým pobytem v České republice. Nejvíce obyvatel žilo ve Středočeském kraji – téměř 1,3 milionu, dále v Praze, v Moravskoslezském a Jihomoravském kraji. V každém z těchto regionů přesáhl počet obyvatel 1,1 milionu a představoval více než desetinový podíl na obyvatelstvu celé ČR. Více než jedna pětina obyvatelstva ČR přitom bydlela v 6 největších městech s více než 100 tisíci obyvateli.

Naprostá většina - 97,2 % obyvatel s obvyklým pobytem v ČR zde měla zároveň i trvalý pobyt, 2,3 % (v absolutním počtu téměř čtvrt milionu) představovali cizinci s povolením k dlouhodobému pobytu. Zbývajících 0,5 % připadlo na osoby, které byly identifikovány jako obvykle bydlící v ČR, ale neměly zde evidovaný trvalý ani dlouhodobý pobyt. Ve většině obcí a regionů přitom osoby s trvalým pobytem představovaly zhruba 97 až téměř 100 % obyvatel. Výrazně nižší byl tento podíl pouze ve velkých městech. V kategorii měst nad 100 tisíc obyvatel mělo trvalý pobyt jen 93,0 % obyvatel a 5,8 % pobyt dlouhodobý. V samotné Praze byl tento poměr dokonce 90,1 % vs. 8,2 % z obvykle bydlících obyvatel.

Uvedená skutečnost se pochopitelně odvíjela od vyššího počtu cizinců, kteří se, zejména kvůli pracovním příležitostem, výrazně koncentrovali právě do velkých měst. Cizinci celkově (bez ohledu na druh pobytu) představovali přibližně 4 % populace (422,3 tisíc). Téměř dvě pětiny z celkového počtu cizinců žily v Praze. Z regionálního pohledu měl po Praze druhý největší počet cizinců Středočeský kraj – 55,5 tisíc, tj. asi 13 % z jejich celkového počtu v ČR. Na Prahu a Středočeský kraj dohromady tak připadla více než polovina z jejich celkového počtu. Nadprůměrné zastoupení cizinců v populaci (mezi 4 - 6 %) měly kromě Středočeského rovněž Karlovarský a Plzeňský kraj. V absolutním počtu však větší komunity cizinců žily v Jihomoravském a Ústeckém kraji.

Největší skupinu – více než čtvrtinu cizinců v ČR představovali s počtem 116,1 tisíc občané Ukrajiny. Jejich podíl na populaci ČR tak překročil 1 %, v hlavním městě tvořili 3,9 % obyvatel. Za nimi následovaly osoby se slovenským státním občanstvím (82,3 tisíc), s občanstvím Vietnamu (52,6 tisíc), Ruska (31,5 tisíc), Polska (16,8 tisíc) a Německa (14,9 tisíc).

Pro všechny uvedené nejpočetnější skupiny cizinců platí, že největší část z nich žila ve městech se 100 tisíci a více obyvateli. Nejvýraznější byla tato koncentrace u občanů Ruska, z nichž více než dvě třetiny žily ve městech nad 100 tisíc obyvatel, a rovněž u občanů Ukrajiny – z nich žila v těchto největších sídlech více než polovina. Mnohem rovnoměrnější rozložení v jednotlivých velikostních skupinách obcí je patrné u cizinců z Polska, Německa a Vietnamu. To vše do značné míry souvisí s územním rozložením. Ze všech občanů Ruska žijících v ČR bydlelo 63 % v hlavním městě, dalších 12 % ve středních Čechách. V Praze a Středočeském kraji dohromady tedy žily téměř tři čtvrtiny ruských občanů pobývajících v ČR. Teprve za nimi následoval Karlovarský kraj s více než 8 % podílem. V případě občanů Ukrajiny připadly na Prahu více než dvě pětiny jejich počtu. Dalších 15 % žilo ve Středočeském kraji a přibližně desetina v Jihomoravském kraji. Ve stejných krajích byly zaznamenány také největší počty občanů Slovenska, ovšem s mnohem vyrovnanějšími podíly. V Praze žila rovněž největší část – více než pětina – občanů Vietnamu. Větší skupiny (s podílem mezi 10 - 13 %) obývaly také Ústecký, Karlovarský, Středočeský a Plzeňský kraj. V Karlovarském kraji dokonce samotní Vietnamci představovali více než 2 % obyvatel. V ČR žilo také dalších 28,5 tisíc osob

s dvojitým občanstvím - České republiky a jiného státu. Největší část z nich – 10,2 tisíc měla české a slovenské státní občanství.

Necelá polovina (47 %) obyvatel ČR měla své obvyklé bydliště v obci, v níž se narodili, resp. kde žili po svém narození. Podíl rodáků vzrůstá s velikostí obce. V nejmenších obcích se pohyboval kolem 43 - 44 %, zatímco ve městech s více než 50 tisíci obyvateli překračoval 50 %. Ještě větší byly rozdíly mezi jednotlivými regiony. V moravských krajích (s výjimkou Olomouckého) a v Praze tvořili rodáci více než polovinu obyvatel. Naopak ve většině českých krajů osoby narozené v obci bydliště představovaly v průměru jen 40 - 45 % obyvatel obce. Na konci žebříčku byl Karlovarský a Středočeský kraj, kde podíl osob žijících v obci svého rodiště nedosahoval ani 40 %.

Osoby v produktivním věku (15 - 64 let) představovaly v ČR téměř 70 % obyvatelstva (69,6 %). Počet osob v postproduktivním věku (65 a více let) činil k 26. 3. 2011 přibližně 1 645 tisíc (15,8 % obyvatelstva). Tedy více, než bylo dětí ve věku 0 - 14 let, jejichž počet dosahoval 1 489 tisíc, tj. 14,3 %. Existovaly ale značné odlišnosti mezi jednotlivými regiony. Silně podprůměrné bylo zastoupení dětské složky populace v Praze. Díky tomu byl index stáří Prahy ve srovnání s ostatními kraji výrazně vyšší – na 100 dětí do 14 let zde připadlo asi 131 seniorů (osob ve věku 65 a více let). Nejmladší obyvatelstvo měly Středočeský a Ústecký kraj. Pouze v těchto dvou regionech počet dětí převažoval nad počtem 65letých a starších a tvořil více než 15 % populace. Přibližně stejně velké byly rozdíly podle velikostní kategorie obce. V obcích s 500 – 4999 obyvateli rovněž počet dětí do 14 let převyšoval počet lidí v postproduktivním věku, zatímco ve větších obcích byl naopak vyšší počet seniorů a tato převaha s velikostí obce narůstala. Ve městech s 50 – 99 tisíci a s více než 100 tisíci obyvateli, která měla relativně nízký podíl dětí do 14 let, připadlo na 100 dětí přibližně 123, resp. 129 seniorů. Podobný poměr bylo možné pozorovat i v nejmenších obcích do 200 obyvatel, kde bylo výrazně nadprůměrné zastoupení osob 65letých a starších.

Stejně jako ve většině zemí světa i v ČR mírně početně převažují ženy nad muži. Mezi ženami představovaly 41,3 % vdané ženy, 35,2 % bylo svobodných, podíl rozvedených stejně jako ovdovělých se pohyboval mezi 11 - 12 %. Ženatých bylo 43,3 % ze všech mužů. Ještě o něco větší podíl – 44,8 % – však tvořili muži svobodní. Vzhledem k nižší naději dožití bylo ovdovělých mužů téměř 5krát méně než žen. Nižší byl také počet a podíl rozvedených. S rostoucí velikostí obce se zvyšoval podíl svobodných i rozvedených v populaci na úkor ženatých a vdaných. Tyto rozdíly byly výraznější zvláště u žen. Odlišnosti byly patrné i mezi regiony. Vyšší podíl svobodných a rozvedených osob a menší procento osob žijících v manželství bylo možné pozorovat v hlavním městě a severních a západních Čechách (Karlovarský, Ústecký a Liberecký kraj). V Praze dokonce i v případě žen převažoval počet svobodných nad vdanými. Nejnižší podíl rozvedených osob měly Kraj Vysočina a Zlínský (tedy kraje mj. s nejvyšším podílem osob hlásících se k náboženské víře).

Plná třetina obyvatelstva ve věku 15 a více let dosáhla v roce 2011 středního vzdělání nebo vyučení bez maturity. Dlouhodobě se zvyšuje podíl vyšších stupňů vzdělání. Další téměř třetina populace starší 15 let získala střední vzdělání s maturitou, nástavbové nebo vyšší odborné vzdělání a 12,5 % představovaly osoby s vysokoškolským vzděláním. Vzhledem ke koncentraci škol i pracovních příležitostí s vyššími kvalifikačními požadavky podíl osob s těmito vyššími stupni vzdělání významně vzrůstá s velikostí obce. Ve městech s více než 100 tisíci obyvateli měla vysokoškolské vzdělání více než pětina obyvatel a další více než třetina alespoň maturitu. V malých obcích do 1000 obyvatel měla naopak přibližně pětina obyvatelstva pouze základní vzdělání, dvě pětiny střední vzdělání či vyučení bez maturity a jen zhruba každý třetí dosáhl vzdělání s maturitou nebo vyšší. Mezi kraji z obdobných důvodů výrazně vyčnívala Praha, kde z obyvatel ve věku nad 15 let měl vysokoškolské vzdělání téměř každý čtvrtý a více než 35 % získalo střední vzdělání s maturitou, nástavbové nebo vyšší odborné vzdělání. Téměř 15 % obyvatel s vysokoškolským vzděláním měl také Jihomoravský kraj. V regionech s nejnižším podílem vysokoškolsky vzdělaných – Karlovarském a Ústeckém kraji – byla tato hodnota přibližně poloviční. Nižší zde bylo i zastoupení absolventů středních škol s maturitou a více než pětina obyvatel měla pouze základní vzdělání.

Necelou polovinu populace (5,1 milionu) představovaly ekonomicky aktivní osoby. Téměř půl milionu z nich však bylo k datu sčítání nezaměstnaných. Sečteno bylo téměř 4,8 milionu ekonomicky neaktivních. Skoro polovinu z nich tvořili nepracující důchodci - 2,3 milionu, tedy více než pětinu obyvatelstva ČR, a dalších 1,4 milionu žáci, studenti a učni. Z téměř 4,6 milionu pracujících osob pracovaly přibližně čtyři pětiny v postavení zaměstnance. Zaměstnavatelé tvořili 3,6 % pracujícího obyvatelstva. Necelých 13 % pak připadalo na podnikatele bez zaměstnanců (OSVČ). Více než polovina pracujících byla zaměstnána v oblasti služeb, necelá třetina pracovala v průmyslu nebo ve stavebnictví. Zaměstnaní v zemědělství tvořili jen asi 2,7 % z celkového počtu pracujících. U poměrně vysokého počtu osob (cca 5 - 12 % z osob, jichž se údaj týkal) však údaje související s ekonomickou aktivitou a zaměstnáním zůstaly nezjištěny.

Zjištěné údaje o národnostním složení obyvatelstva byly více než v minulých sčítáních ovlivněny skutečností, že otázka na národnost byla dobrovolná – plná čtvrtina obyvatel (2,64 milionu) totiž využila možnosti svou národnost neuvést. K nejčetnější – české národnosti se tak přihlásily v průměru jen zhruba dvě třetiny obyvatelstva ČR.¹ Zatímco v českých krajích se podíl české národnosti pohyboval mezi 64 – 72 %, v moravských krajích byl výrazně nižší, ve prospěch především moravské národnosti. Nejméně osob se k české národnosti přihlásilo v Jihomoravském kraji – méně než polovina obyvatel kraje. Zato více než pětina obyvatel zde deklarovala národnost moravskou. V republikovém průměru se k moravské národnosti přihlásilo 5 % obyvatelstva - přibližně 522 tisíc osob, z toho téměř polovina právě v Jihomoravském kraji. Vysoké počty osob moravské národnosti připadaly i na Zlínský a Olomoucký kraj. Dalších 99 tisíc obyvatel ČR uvedlo při sčítání dvojí národnost českou a moravskou, opět především ve zmíněných regionech. Slezskou národnost deklarovalo jen 12,2 tisíc osob, 90 % z nich v Moravskoslezském kraji. Mnohem četněji byla v ČR zastoupena národnost slovenská (147 tisíc osob), dále ukrajinská (53 tisíc), polská (39 tisíc) a vietnamská (necelých 30 tisíc).

Ještě více respondentů ponechalo bez odpovědi další dobrovolnou otázku - na náboženskou víru: celkem 4,66 milionu, tedy téměř 45 % obyvatelstva ČR. Více než třetina obyvatel (62,4 % ze zjištěných odpovědí) uvedla, že jsou bez náboženské víry, přibližně pětina obyvatel tvořili věřící. Z tohoto počtu se 1,46 milionu osob, tedy asi 14 % populace (čtvrtina těch, kteří na otázku odpověděli), přihlásilo k některé konkrétní církvi, náboženské společnosti nebo směru. Největší část k Církvi římskokatolické – 1,08 milionu věřících, tedy asi desetina obyvatelstva. U ostatních církví se počty věřících pohybovaly v řádu tisíců nebo desetitísiců. Dalšími nejpočetnějšími byly Českobratrská církev evangelická (51,8 tisíc) a Církev československá husitská (39,2 tisíc). Naopak značná část obyvatel – 705 tisíc - označila sama sebe jako věřící, ale nehlásící se k žádné církvi či náboženské společnosti. Podíl věřících byl zpravidla vyšší v menších obcích, především se ale projevil velké regionální rozdíly. Nízkou míru religiozity mají tradičně kraje severních, západních, ale i středních Čech, kde se zastoupení věřících v populaci pohybovalo mezi 10 - 15 %, v případě hlásících se k církvím spíše mezi 5 - 10 %, zatímco na Moravě byly hodnoty v průměru dvojnásobné. Nejvíce věřících se ke konkrétním církvím hlásilo ve Zlínském kraji – 29 % populace, přičemž podíl věřících celkově byl 37 % obyvatel kraje.

DOMY

Domovní fond České republiky tvořilo k 26. 3. 2011 celkem 2 158 119 domů, z nich bylo více než 1,8 milionu obydleno. Domovní fond zahrnuje jak domy určené k bydlení – tj. rodinné domy, bytové domy a ubytovací zařízení určená k bydlení (domovy důchodců, penzióny pro důchodce, ubytovny, ústavy sociální péče, kláštery a konventy apod.), tak i další budovy, pokud je v nich byt, přestože jsou určeny k jinému účelu než k bydlení (např. nemocnice, hotel, apod.).

Za obydlený dům byl při sčítání 2011 považován dům, ve kterém měla k datu sčítání obvyklý pobyt alespoň jedna osoba. Podíl obydlených domů celorepublikově překročil 83 %. Z pohledu jednotlivých krajů byl v roce 2011 rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší obydleností téměř 18 procentních bodů. Pouze 3 kraje měly hodnoty blízké se resp. překračující 90 %, přičemž maximální podíl - téměř 93 % - měla Praha. Další dva kraje s vysokými hodnotami obydlenosti byly kraje Karlovarský a Moravskoslezský. Tyto kraje patří k územím s nadprůměrným podílem bytových domů, což při výrazně vyšších hodnotách obydlenosti bytových domů (ve srovnání s rodinnými) ovlivnilo i obydlenost celkovou. Méně než 80 % obydlených domů z celkového domovního fondu měly jen tři kraje – Jihočeský, Liberecký a Kraj Vysočina. V Jihočeském kraji a v Kraji Vysočina byly i nejnižší relace počtu obyvatel k počtu obcí kraje.

Z celkového počtu obydlených domů bylo téměř 1 555 tisíc rodinných domů a více než 211 tisíc bytových domů. Struktura obydlených domů podle druhu domu – zejména pak proporce mezi rodinnými a bytovými domy - je dána charakterem zástavby v konkrétním území a souvisí také s rozložením podle velikostní skupiny obce. Se zvyšující se velikostní skupinou obce roste zastoupení bytových domů a klesá podíl rodinných domů. V územním vyjádření měly výrazně podprůměrné zastoupení rodinných domů kromě Prahy také kraje Karlovarský a Ústecký.

Neobydlených domů bylo při sčítání 2011 zjištěno 358 tisíc. Z nich více než 346 tisíc (tj. 96,7 %) tvořily rodinné domy. Z důvodů neobydlenosti nejvyšší podíl (47 %) připadl stejně jako v předchozích sčítáních na využívání objektu k rekreaci. U více než třetiny neobydlených domů byl uveden „jiný důvod“, tedy ne zcela přesně specifikovaný důvod neobydlenosti.

¹ Uváděné údaje o jednotlivých národnostech nezahrnují osoby s dvojí národností, není-li to výslovně uvedeno.

Vlastnické formy bydlení procházely v období po roce 1989 výraznými změnami, což dokumentovaly v jednotlivých desetiletích i výsledky sčítání. Dlouhodobě dominantní forma vlastnictví fyzickou osobou dosáhla v roce 2011 hodnoty 83,3 % z celkového počtu obydlených domů, což v absolutním vyjádření představovalo téměř 1,5 milionu obydlených domů. Fyzická osoba vlastnila zejména rodinný dům - 97 % z obydlených domů ve vlastnictví fyzické osoby připadlo právě na tento druh domu. Změny vyvolané privatizačním procesem bytového a domovního fondu dokumentují především podíly domů ve vlastnictví bytových družstev, obce či státu a spoluvlastnictví vlastníků bytů. Zejména obec a stát zaznamenaly po roce 1989 dramatický úbytek počtu domů ve svém vlastnictví. Z dlouhodobě druhého největšího vlastníka se v roce 2011 staly vlastníkem výrazně menšinovým s pouhými 49 tisíci obydlených domů, tj. 2,7 %. Ještě nižší podíl - necelá 2 % obydlených domů – připadl na bytová družstva. Nová vlastnická forma – spoluvlastnictví vlastníků bytů (jednotek) – zahrnovala 137 687 domů (7,6 %) a byla v roce 2011 druhou nejpočetnější skupinou. Logicky se k ní řadí i dalších 22 429 domů s kombinovaným vlastnictvím. Nejčastěji to byly případy kombinace vlastníků bytů a družstva, kdy část bytů již byla převedena do vlastnictví fyzických osob a část zůstala ve vlastnictví původního vlastníka – družstva. Z územního pohledu se strukturou vlastnických forem domovního fondu výrazněji odlišovaly Praha a Karlovarský kraj. V obou těchto krajích bylo ve srovnání s kraji ostatními významně zastoupeno spoluvlastnictví vlastníků jednotek – v Karlovarském kraji 14,8 % domovního fondu a v Praze 11,7 %. Vyšší než jinde bylo i zastoupení obecních a státních bytů (4,7 resp. 5,5 %).

Struktura obydlených domů podle období výstavby odrážela nejen novou výstavbu v období mezi sčítáními, ale i intenzitu rekonstrukcí starších domů. Polovina domovního fondu byla postavena nebo zásadně rekonstruována po roce 1970, v desetiletí 2001 - 2011 to bylo pak 12,2 % domů. Ve struktuře obydlených domů podle období výstavby byly mezi kraji poměrně značné rozdíly. Zatímco např. Ústecký a Liberecký kraj měly více než pětinu domů z období před rokem 1920, ve Zlínském kraji tyto nejstarší domy představovaly jen 6,4 %. Naopak období výstavby či rekonstrukce v letech 2001 - 2011 se pohybovalo ve většině krajů mezi 10 – 12 %. Výrazně jiná hodnota byla pouze ve Středočeském kraji (více než 17 %), kde území kolem hlavního města je trvale atraktivní pro bydlení a vykazuje větší intenzitu výstavby nebo rekonstrukce domů. I přesto ale Středočeský kraj nepatřil podle průměrného stáří domu k „nejmladším“. Nejnižší hodnoty měl kraj Zlínský, kde průměrné stáří rodinného domu bylo 44,9 let a bytového domu 41,7 let (počítáno ze souboru domů se zjištěným obdobím výstavby).

S obdobím výstavby a rekonstrukce úzce souvisí materiál nosných zdí i parametry technické vybavenosti domů. Obecně nejčastějším stavebním materiálem byly kámen, cihly a tvárnice (87 %); panelové domy nedosáhly ani 5 %. Odlišnou strukturu mělo hlavní město Praha, kde bylo panelových domů více než 11 %, k 10 % se blížil i kraj Karlovarský.

Vybavenost domů vodovodem byla celoplošně vysoká. Územní rozdíly ale přetrvávaly v plynofikaci či v připojení na kanalizační síť. Méně než polovina domů s připojem na kanalizační síť byla v krajích Moravskoslezském a Libereckém, nejnižší plynofikace domů pak v Jihočeském kraji. Ústřední topení je již standardem a v žádném kraji nebyly podíly domů s ústředním topením nižší než 74 %. Maximální hodnota – 88,1 % - byla v Moravskoslezském kraji. Se strukturou domů podle druhu domu, konkrétně s výraznou převahou rodinných domů, korespondoval i fakt, že 93 % domů s ústředním topením mělo kotelnu v domě. Druhu domu odpovídalo i rozložení podle počtu bytů a víceméně i struktura podle nadzemních podlaží. Téměř 89 % domů mělo 1, 2 nebo 3 byty a 83,3 % domů mělo 1 - 2 nadzemní podlaží.

BYTY

Bytový fond zahrnoval v roce 2011 celkem 4 756 572 bytů. V tomto počtu bylo 86 % obydlených a 14 % neobydlených. Obydlený byl byt s obvykle bydlící osobou (osobami). Nejvyšší hodnoty obydlenosti měly Praha a Moravskoslezský kraj. Naopak minimální hodnoty Jihočeský kraj a Kraj Vysočina, tj. kraje s nejnižšími hodnotami zalidnění a převahou malých obcí ve struktuře podle velikostní skupiny.

Neobydleno bylo k datu sčítání téměř 652 tisíc bytů. Více jak polovina z tohoto počtu byla v obcích se 200 až 4 999 obvykle bydlícími obyvateli. Ve vztahu k velikostní kategorii obce nadále platilo, že s růstem počtu obyvatel v obci klesal podíl neobydlených bytů. V nejmenších obcích byla neobydlena více než třetina bytů, zatímco ve městech nad 50 tisíc obyvatel necelých 8 %. V závislosti na velikosti obce se měnily i nejčastější důvody neobydlenosti. Čím menší obec, tím vyšší podíl bytů využívaných k rekreaci. U vysokého počtu bytů nebyl ale důvod neobydlenosti přesně identifikován. Na úrovni republiky v 59 % případů byl důvod tzv. jiný nebo nezjištěný, tj. byla informace pouze o skutečnosti, že v bytě žádná osoba s obvyklým pobytem nebydlí.

Rozložení obydlených bytů podle druhu domu se odvíjelo od struktury domovního fondu a záviselo rovněž na počtu bytových domů, jejich stáří a tím druhotně i počtu bytů. Starší zástavba bytových domů má průměrný počet bytů nižší než panelové domy postavené ve druhé polovině minulého století. Struktura

obydlených bytů podle druhu domu byla územně diferencovaná. V 6 krajích převažovaly obydlené byty v bytových domech nad byty v rodinných domech, nejvýrazněji v Praze a v Karlovarském kraji. V 8 krajích byla naopak převaha obydlených bytů v rodinných domech; nejvyšší zastoupení bylo ve Středočeském kraji a Kraji Vysočina.

Průměrný počet obvykle bydlících osob na 1 byt činil 2,47. Nejméně zalidněné byty byly v Praze, kde byl průměrný počet osob na byt 2,24. Naopak nejvíce osob v bytě bylo v průměru v Kraji Vysočina a ve Zlínském kraji (2,64 resp. 2,62 osob na 1 byt). Je zde zřejmá souvislost se složením domácností v uvedených krajích. Praha měla absolutně i relativně největší převahu domácností jednotlivců a v krajích Zlínském a Kraji Vysočina bylo naopak nejvyšší zastoupení úplných rodin i nejvyšší podíl hospodařících domácností složených z více rodin – tedy převažovaly vícečetné domácnosti. V absolutním i relativním vyjádření byly téměř shodně zastoupeny byty s jedinou osobou a byty se dvěma osobami, obě tyto skupiny měly po 1,2 milionu bytů, tj. každá téměř 30 %. Ve třetině bytů bydlely 3 nebo 4 osoby.

Stejně jako u domů i u bytů měl proces privatizace domovního a bytového fondu výrazný dopad do struktury podle právního důvodu užívání. Privatizované byty ve státních, obecních nebo družstevních domech se z bytů původně nájemních a družstevních transformovaly postupně do bytů v osobním vlastnictví, které se v absolutním i relativním vyjádření významně přiblížily svým počtem a podílem bytům nájemním a překročily již pětinu obydleného bytového fondu. Ve struktuře obydlených bytů byly nejvyšší podíly u bytů ve vlastním domě (36 %), bytů nájemních (22 %) a bytů v osobním vlastnictví (20 %). Každý jedenáctý byt byl družstevní. U více než 319 tisíc bytů nebyl však právní důvod užívání zjištěn (8 %).

Proporce mezi uvedenými právními důvody užívání na úrovni republiky neplatila ale všeobecně; mezi jednotlivými kraji byly významné rozdíly ve struktuře. Kraje se rozdělily na dvě v podstatě rovnoměrně zastoupené skupiny. V obou převažovalo bydlení ve vlastním domě, přičemž v první skupině byly jako druhé nejpočetnější byty nájemní a nižší zastoupení měly byty v osobním vlastnictví. Ve druhé skupině byly naopak podíly bytů v osobním vlastnictví vyšší než u bytů nájemních. Pouze ve dvou krajích netvořily byty ve vlastním domě nejvyšší podíl ze všech obydlených, a to v Praze, kde bylo nejvíce bytů nájemních, a v Karlovarském kraji, kde byly nejčastější byty v osobním vlastnictví. Byty družstevní, které na úrovni republiky dosahovaly zhruba k desetině obydleného bytového fondu, se v jednotlivých krajích pohybovaly mezi minimem 3,7 % a maximem 16,2 %.

Průměrná velikost bytu na úrovni republiky byla 3,7 obytných místností. V porovnání s dlouhodobým vývojem jde o razantní zvýšení. Rovněž struktura obydlených bytů podle počtu obytných místností vykazovala významný posun k četnějšímu zastoupení bytů s vyšším počtem obytných místností. Hlavním důvodem velkých změn byly ale změny v metodických postupech výpočtu velikosti bytu. Za obytnou místnost se při sčítání 2011 (na rozdíl od minulosti) považovala i kuchyň, pokud byla rovna nebo větší než 8 m². To prakticky znamená, že všechny byty s dostatečně velkou kuchyní (což jsou hlavně byty vícepokojové) se díky změně metodiky posunuly ve srovnání s rokem 2001 do kategorie vyššího počtu místností, ačkoliv fakticky k žádné změně nedošlo. Změna metodiky se promítla i do obytné plochy bytu, kam se kuchyň od velikosti 8 m² rovněž celá zahrnovala a zvýšila tak podstatným způsobem průměrné hodnoty. Při vyloučení vlivu změny metodiky lze konstatovat, že trendy změn struktury velikosti bytů směrem k bytům větším sice pokračovaly, v kvantitativním vyjádření byly ale zhruba srovnatelné s minulostí a pohybovaly se v kladných i záporných číslech průměrně kolem 2 - 3 procentních bodů změny struktury za 10 let. Dalším faktorem, který měl vliv na charakteristiky velikosti bytu, byl počet nezjištěných odpovědí. U téměř 358 tisíc bytů (8,7 %) zůstala velikost bytu neznámá, zatímco v minulosti byly nezjištěné počty minimální. Podle aktuální metodiky byly v roce 2011 nejčastější byty se 4 a 3 obytnými místnostmi. Průměrná obytná plocha bytu činila 65,3 m².

Základním ukazatelem kvality bytového fondu byl v roce 2011 zkonstruovaný typ bytu a členění na byty standardní a byty se sníženou kvalitou. Na úrovni republiky splňovalo 91,6 % bytů parametry standardního bytu, tj. měly ústřední nebo jiné elektrické či plynové vytápění a úplné nebo částečné příslušenství. Takové byty byly v minulosti zahrnuty do I. nebo II. kategorie bytu. Byty se sníženou kvalitou byly zastoupeny minimálně a tvořily 5,6 % obydleného bytového fondu; v jednotlivých krajích se jejich podíly pohybovaly mezi 4 – 7 %. U více než 100 tisíc bytů nebylo možné typ bytu určit, protože základní kvalitativní charakteristiky nebyly zjištěny.

Technická vybavenost obydlených bytů byla celoplošně na vysoké úrovni. Výjimkou bylo zavedení plynu, které má vazbu na plynofikaci příslušné obce (nezáleží tedy zcela na uživateli bytu nebo vlastníkovi domu); plyn využívaly zhruba tři pětiny bytů. Přípojku na kanalizační síť měly více než tři čtvrtiny bytů. Všechny ostatní parametry bytu (vodovod, teplá voda, splachovací záchod, koupelna) překračovaly hranici 90 %. Přetrvávaly rozdíly podle velikostní kategorie obce, v nejmenších obcích byla vybavenost nejnižší a s jejich velikostí pak vzrůstala. Ve srovnání s rokem 2001 byly – s výjimkou přípoje na kanalizační síť – podíly

vybavenosti obydlených bytů nižší, což nebylo důsledkem zhoršení kvality bytového fondu, ale významně vyššími hodnotami nezjištěných odpovědí, které se u jednotlivých charakteristik pohybovaly mezi 7 – 9,4 %. Z územního pohledu mělo plyn zavedeno nejméně bytů v Jihočeském (39,6 %) a Libereckém (47,9 %) kraji a naopak nejvíce moravské kraje - Moravskoslezský (77,2 %) a Jihomoravský (76,5 %). Z hlediska kanalizační sítě měly nejnižší hodnoty připojení byty v Pardubickém (69,0 %) a Libereckém kraji (69,1 %).

Rovněž ve způsobu vytápění došlo k dalšímu zvýšení kvality. Vzrostl podíl bytů s ústředním vytápěním na více než 80 % a snížil se podíl bytů s lokálním topením. Ani vytápění kamny, které uvedlo 357 tisíc bytů, nemusí ale znamenat nutně horší kvalitu bydlení, pokud jsou jako energie využívány plyn nebo elektřina. Plyn jako energie pro vytápění byla zjištěna při sčítání u více než třetiny všech obydlených bytů, zhruba stejné zastoupení měla energie z kotelny mimo dům, elektřinu používalo 6 % bytů. Více než 15 % bytů využívalo pevná paliva, přičemž podíly uhlí, koksu a briket a podíl dřeva byly vyrovnané – 8 resp. 7 %.

V porovnání mezi jednotlivými kraji byly ústředním topením nejméně vybaveny byty v Praze, nejvíce v Moravskoslezském kraji, vytápění kamny bylo nejčastější v Královéhradeckém kraji a v Praze. Plyn, coby energie využívaná k vytápění, byl nejčastější v Jihomoravském kraji, elektřinou se nejvíce topilo v kraji Středočeském a Královéhradeckém. Pevná paliva sloužila k vytápění nejčastěji v kraji Jihočeském a Kraji Vysočina.

DOMÁCNOSTI

Celkový počet hospodařících domácností činil k datu sčítání 4 375 122. Při celkovém zvýšení počtu domácností se změnila jejich základní struktura - většinou v souladu s dlouhodobým trendem. Trvale se zvyšuje počet i podíl domácností jednotlivců, klesá zastoupení rodinných domácností. V rámci rodinných domácností se snižují podíly rodin „de iure“ a zvyšuje se zastoupení neformálních soužití. Dlouhodobě se mění i proporce mezi úplnými a neúplnými rodinami.

Počet domácností jednotlivců v roce 2011 překročil 1 422 tisíc a dosáhl na úrovni republiky téměř třetiny všech domácností. Nejvyšší podíl domácností jednotlivců byl v Praze (39 %), nejnižší zastoupení jednotlivců měly Kraj Vysočina a Zlínský kraj (méně než 29 %). Rodinné domácnosti tvořené 1 rodinou se podílely na celkovém počtu domácností 61 % a dosáhly počtu téměř 2 668 tisíc. Přitom zhruba čtyři pětiny z tohoto počtu připadly na úplné rodiny a jedna pětina na neúplné rodiny. Poprvé byla zjišťována i soužití osob stejného pohlaví. Na úrovni republiky to bylo 4 688 párů, většinou šlo o faktická partnerství. Minimální počet i podíl byl hospodařících domácností tvořených více rodinami (1,6 % domácností). Nárůst vícečlenných nerodinných domácností byl ovlivněn do značné míry metodikou výpočtu. V počtu těchto domácností jsou zahrnuty jednak domácnosti prarodičů s vnoučaty a jednak soužití osob bez příbuzenských vztahů.

Rovněž proporce mezi úplnými a neúplnými rodinami má své dlouhodobé zákonitosti. Z pohledu velikostní skupiny obce platilo, že v malých obcích bylo zastoupení úplných rodin nejvyšší (téměř 83 % ze všech domácností tvořených 1 rodinou) a podíl neúplných rodin nejnižší (17 %). S rostoucím počtem obyvatel v obci se relace měnila a podíly úplných a neúplných rodin se sblížovaly až k hodnotám 75 resp 25 %. V územním vyjádření byly nejvyšší podíly úplných rodin v Kraji Vysočina, Pardubickém, Zlínském a Královéhradeckém kraji, kde překročily podíly 80 %. Neúplné rodiny byly nejčastěji zastoupeny v Praze a v Karlovarském kraji, kdy v obou případech jejich podíl překročil 25 %.

Obdobné zákonitosti platí pro rozdělení úplných rodin na manželské páry a faktická manželství. Neformální soužití byla častější ve velkých městech a z hlediska jednotlivých krajů byly nejvyšší počty nesezdaných soužití v Karlovarském kraji, v Praze a v Ústeckém kraji. Manželské páry měly nejvyšší zastoupení v Kraji Vysočina a ve Zlínském kraji, kde 9 z 10 úplných rodin bylo svazkem de iure.

Ve struktuře úplných rodin připadly téměř tři pětiny na úplné rodiny bez závislých dětí a dvě pětiny na úplné rodiny se závislými dětmi. U neúplných rodin byla proporce opačná – převažovaly neúplné rodiny se závislými dětmi, rozdíl ale nebyl významný. Neúplných rodin se závislými dětmi bylo 52 % z jejich celkového počtu.

Průměrná velikost hospodařící domácnosti byla 2,3 osob. Drtivá většina domácností žila v bytech, přitom téměř 90 % domácností žilo v bytě samo.

Podrobnější analýza dat SLDB 2011 i dlouhodobého vývoje bude zpracována v Pramenném díle SLDB, které bude vydáno v prosinci 2013.